

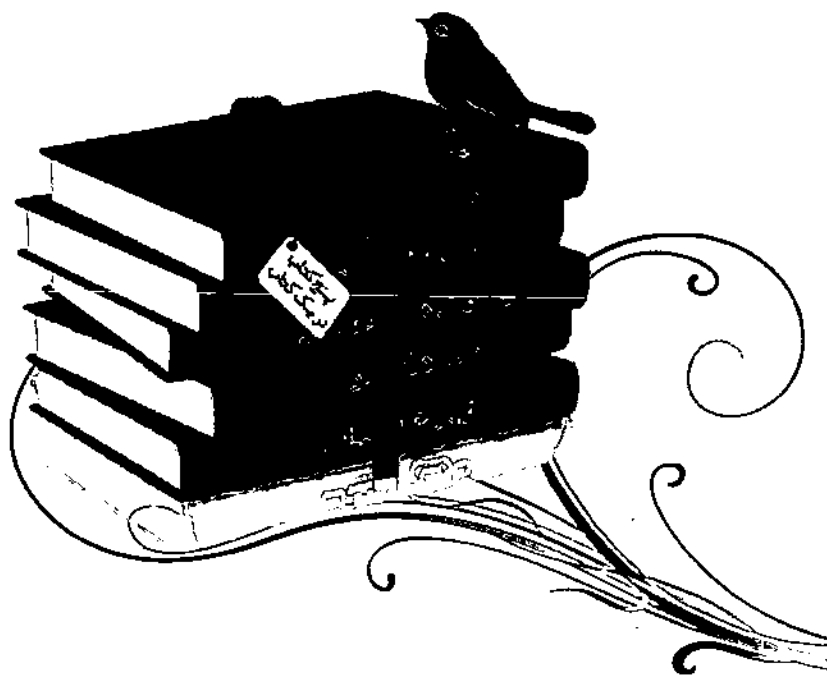

چون از او گشتی همه چیز از تو گشت
چون از او گشتی همه چیز از تو گشت!

پنج کبک ادبیات عامه

واژگان، املاء و ترکیبات کنایی
مفاهیم و قرابت‌های معنایی
آرایه‌های ادبی و قالب‌های شعری
تاریخ ادبیات و درآمدها
زبان فارسی و نگارش

رضا اسماعیلی رفسنجانی

کتابهای مشترک
مهر و ماه

سرشناسیه	: اسماعیلی، رضا، ۱۳۴۷-
عنوان و نام پدیدآور	: پنج گنج، ادبیات جامع / رضا اسماعیلی.
منشخصات نشر	: تهران: مهرماه نو، ۱۳۸۹.
منشخصات ظاهری	: ۶۸۰ ص: جدول، مصور، نمودار: ۲۹×۲۲ سم.
فروست	: کتابهای کنکور مهرماه
شابک	: ۱۳۵۰۰۰ ریال: ۷-۱-۵۷۹۹-۰۷۸-۹۷۸۰۶۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: فبا
یادداشت	: عنوان دیگر: کتاب جامع ادبیات فارسی
عنوان دیگر	: پنج گنج ادبیات فارسی جامع کنکور
موضوع	: دانشگاهها و مدارس عالی -- ایران -- آزمونها.
موضوع	: ادبیات فارسی -- آزمونها و تمرینها (متوسطه).
موضوع	: زبان فارسی -- مسائل، تمرینها و غیره (متوسطه).
موضوع	: ادبیات فارسی -- راهنمای آموزشی (متوسطه).
رده بندی کنگره	: LB۵۶۲۵/ق۲۵۵۵۲
رده بندی دیوبی	: ۹۸۹۳/۱۵۸۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۵۶۹۳۲

پنج گنج ادبیات جامع

شامل: واژگان و املا، مفاهیم و قرابت های معنایی،
آرمان های ادبی و قالب های شری، تاریخ ادبیات، زبان فارسی و نگارش

مؤلف: رضا اسماعیلی

چاپ اول، ۱۳۸۹

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

شابک: ۷-۱-۵۷۹۹-۰۷۸-۹۷۸۰۶۰۰

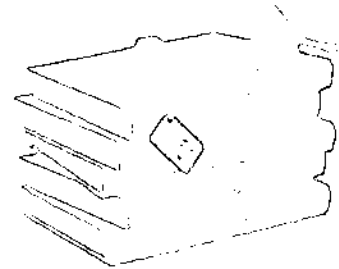
قیمت: ۱۳۵۰۰ تومان

مدیر اجرایی: احمد اختیاری

مدیر هنری: محسن فرهادی

صفحه آرایی: نادر بهادران، محسن فرهادی، شارخ پاشانی

طراحی جلد: علیرضا حاجی پورخمسه

© کلیه حقوق این اثر محفوظ می باشد.

دفتر مرکزی:

تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، کوچه مینا، پلاک ۲۸

تلفن: ۰۲۰-۶۶۴۰۸۴۰۰ ، فکس: ۶۶۹۶۴۴۳۶

www.mehromah.org

انتشارات مهرماه

کنج اول

واژگان، املا و ترکیب‌های کنایی

درس‌نامه نخست	واژگان	۱۰
درس‌نامه دوم	املاء	۵۲
درس‌نامه سوم	ترکیب‌های کنایی	۸۰
پرسش‌نامه نخست	واژگان	۹۰
پرسش‌نامه دوم	املاء	۱۰۳
پرسش‌نامه سوم	ترکیب‌های کنایی	۱۲۰
پاسخ‌نامه نخست	واژگان	۱۲۴
پاسخ‌نامه دوم	املا	۱۲۶
پاسخ‌نامه سوم	ترکیب‌های کنایی	۱۲۹

کنج سوم

آرایه‌های ادبی و قالب‌های شعری

درس‌نامه نخست	قالب‌های شعری	۳۷۰
درس‌نامه دوم	آرایه‌های ادبی	۳۸۰
پرس‌نامه نخست	قالب‌های شعری	۳۹۹
پرس‌نامه دوم	آرایه‌های ادبی	۴۰۲
پاسخ‌نامه نخست	قالب‌های شعری	۴۳۸
پاسخ‌نامه دوم	آرایه‌های ادبی	۴۳۸

کنج چهارم

تاریخ ادبیات و درآمدها

درس‌نامه نخست	اعلام	۴۵۲
درس‌نامه دوم	درآمدها	۴۹۲
پرسش‌نامه نخست	اعلام	۵۰۴
پرسش‌نامه دوم	درآمدها	۵۲۷
پاسخ‌نامه نخست	ادبیات درون اعلام	۵۳۵
پاسخ‌نامه دوم	ادبیات درآمدها	۵۳۶

کنج دوم

مفاهیم و تناسب‌های معنایی

درس‌نامه نخست	تحمیدیه و مناجات	۱۳۲
درس‌نامه دوم	ادبیات حماسی	۱۴۴
درس‌نامه سوم	ادبیات غنایی و عرفانی	۱۵۳
درس‌نامه چهارم	ادبیات تعلیمی	۱۸۸
درس‌نامه پنجم	فرهنگ و هنر	۲۰۰
درس‌نامه ششم	ادبیات نمایشی و داستانی	۲۱۴
درس‌نامه هفتم	سفرنامه، حسب حال و...	۲۲۱
درس‌نامه هشتم	ادبیات معاصر	۲۳۴
درس‌نامه نهم	ادبیات پایداری	۲۴۴
درس‌نامه دهم	ادبیات برون مرزی و جهان	۲۵۱
پرسش‌نامه نخست	تحمیدیه و مناجات	۲۶۰
پرسش‌نامه دوم	ادبیات حماسی	۲۶۸
پرسش‌نامه سوم	ادبیات غنایی و عرفانی	۲۷۵
پرسش‌نامه چهارم	ادبیات تعلیمی	۲۹۶
پرسش‌نامه پنجم	فرهنگ و هنر	۳۰۷
پرسش‌نامه ششم	ادبیات نمایشی و داستانی	۳۱۵
پرسش‌نامه هفتم	سفرنامه، حسب حال و...	۳۱۹
پرسش‌نامه هشتم	ادبیات معاصر	۳۲۹
پرسش‌نامه نهم	ادبیات پایداری	۳۳۶

زبان فارسی و نگارش

درس نامه ۱	واحد‌های زبانی	۵۳۸
درس نامه ۲	ساختمان واژه	۵۴۷
درس نامه ۳	گروه فعلی	۵۵۲
درس نامه ۴	مطابقت نهاد و فعل	۵۵۸
درس نامه ۵	جمله و اجزای آن	۵۶۱
درس نامه ۶	گروه اسمی	۵۶۸
درس نامه ۷	نقش‌های دستوری	۵۷۲
درس نامه ۸	قواعد ترکیب	۵۷۶
درس نامه ۹	نظام معنای زبان	۵۸۰
درس نامه دهم	نقش‌های زبان	۵۸۲
درس نامه یازدهم	نگارش تشریحی	۵۸۴
درس نامه دوازدهم	زندگی‌نامه‌نویسی	۵۸۴
درس نامه سیزدهم	بازگردانی	۵۸۶
درس نامه چهاردهم	آشنایی با نوشته‌های ادبی	۵۸۷
درس نامه پانزدهم	طنزپردازی	۵۸۹
درس نامه شانزدهم	املاي همزه در فارسی	۵۹۱
درس نامه هفدهم	نامطابق‌های املايی	۵۹۲
درس نامه هجدهم	کلمات دخیل در املا	۵۹۴
درس نامه نوزدهم	ویرایش	۵۹۶
درس نامه بیستم	مرجع‌شناسی و اسناد	۶۰۰

پرسش‌نامه نخست	واحد‌های زبانی	۶۰۳
پرسش‌نامه دوم	ساختمان واژه	۶۱۰
پرسش‌نامه سوم	گروه فعلی	۶۱۹
پرسش‌نامه چهارم	مطابقت نهاد و فعل	۶۲۱
پرسش‌نامه پنجم	جمله و اجزای آن	۶۲۳
پرسش‌نامه ششم	گروه اسمی	۶۴۴
پرسش‌نامه هفتم	نقش‌های دستوری	۶۴۷
پرسش‌نامه هشتم	قواعد ترکیب	۶۵۱
پرسش‌نامه نهم	نظام معنای زبان	۶۵۳
پرسش‌نامه دهم	نقش‌های زبان	۶۵۴
پرسش‌نامه یازدهم	نگارش تشریحی	۶۵۶
پرسش‌نامه دوازدهم	زندگی‌نامه‌نویسی	۶۵۶
پرسش‌نامه سیزدهم	بازگردانی	۶۵۷
پرسش‌نامه چهاردهم	آشنایی با نوشته‌های ادبی	۶۵۸
پرسش‌نامه پانزدهم	طنزپردازی	۶۵۹
پرسش‌نامه شانزدهم	املاي همزه در فارسی	۶۶۰

پرسش‌نامه هفدهم	نامطابق‌های املايی	۶۶۱
پرسش‌نامه هجدهم	کلمات دخیل در املا	۶۶۲
پرسش‌نامه نوزدهم	ویرایش	۶۶۴
پرسش‌نامه بیستم	مرجع‌شناسی و اسناد	۶۶۹
پاسخ‌نامه نخست	واحد‌های زبانی	۶۷۱
پاسخ‌نامه دوم	ساختمان واژه	۶۷۶
پاسخ‌نامه سوم	گروه فعلی	۶۸۰
پاسخ‌نامه چهارم	مطابقت نهاد و فعل	۶۸۰
پاسخ‌نامه پنجم	جمله و اجزای آن	۶۸۱
پاسخ‌نامه ششم	گروه اسمی	۶۸۴
پاسخ‌نامه هفتم	نقش‌های دستوری	۶۸۵
پاسخ‌نامه هشتم	قواعد ترکیب	۶۸۶
پاسخ‌نامه نهم	نظام معنای زبان	۶۸۷
پاسخ‌نامه دهم	نقش‌های زبان	۶۸۸
پاسخ‌نامه یازدهم	نگارش تشریحی	۶۸۸
پاسخ‌نامه دوازدهم	زندگی‌نامه‌نویسی	۶۸۸
پاسخ‌نامه سیزدهم	بازگردانی	۶۸۸
پاسخ‌نامه چهاردهم	آشنایی با نوشته‌های ادبی	۶۸۹
پاسخ‌نامه پانزدهم	طنزپردازی	۶۸۹
پاسخ‌نامه شانزدهم	املاي همزه در فارسی	۶۸۹
پاسخ‌نامه هفدهم	نامطابق‌های املايی	۶۸۹
پاسخ‌نامه هجدهم	کلمات دخیل در املا	۶۸۹
پاسخ‌نامه نوزدهم	ویرایش	۶۹۰
پاسخ‌نامه بیستم	مرجع‌شناسی و اسناد	۶۹۲

آزمون‌های جامع

آزمون ۱	سنجش ۸۹	۶۹۳
آزمون ۲	سراسری ۸۸ خارج از کشور	۶۹۵
پاسخ‌نامه ۱	سنجش ۸۹	۶۹۸
پاسخ‌نامه ۲	سراسری ۸۸ خارج از کشور	۶۹۸

ای نورسکان در عبور به
نشسته در رویای شگفتی
بر خیزیم و به خود آیم
به ملام آفتاب کردان
بر ساقی باور بایستیم

و با نگاه عاشقانه به خورشید
شکوفای شویم
و آن گاه در امتداد نسیم صبح
در نسیم گل پونه های بهاری
جاری شویم

زبان شیرین فارسی، در رهگذر تاریخ، بستر انتقال دانش و فرهنگ و هنر به سرتاسر گیتی بوده است؛ به گونه ای که گستره ی فرهنگی آن، بخش های وسیعی از دنیای قدیم از آسیای میانه تا آسیای صغیر (ترکیه ی امروزی)، و از بین التهرین تا شبه قاره را در بر می گرفته و قرن های متمادی به عنوان زبان رسمی و فرهنگی و بین المللی آن سرزمین ها به کار می رفته است.

این زبان سترگ و فاخر، تهمن گونه از خوان های گونه گونی که اقوام بیگانه فرا راه او گسترانیده اند، همیشه سربلند و پیروز بیرون آمده و پیوستگی تاریخی خود را حفظ نموده است. این زبان گران سنگ برخلاف بسیاری از زبان ها - که در برابر زبان های اقوام مهاجم، موجودیت و هویت خود را از دست داده اند، نه تنها موجودیت و هویت خود را حفظ کرده است، بلکه مغرورانه به خود می بالد و جاودان بر اسب زرافشان خود می چمد.

وانگهی این سخنی گزاف نیست که آلفونس دوده، نویسنده ی فرانسوی می گوید: «آن گاه که ملت مغلوب و مقهور بیگانه گردد، تا زمانی که زبان خویش را حفظ می کند، گویی کلید زبانش را در دست دارد.» حقیقت امر همین است، زبان کلید پیروزی و نشانه ی استقلال یک ملت است. مردمی که از زبانی پرمایه و توان مند برخوردارند، بدون شک از اندیشه ی بارور و غنای فرهنگی افزون تری هم بهره اند.

زبان آیینی تمام نمای فرهنگ و هنر و ادب یک ملت است؛ بنابراین هر جا و هر گاه سخن از حفظ و تقویت و گسترش فرهنگ و ادب یک ملت سخن به میان می آید، طبیعتاً در کنار آن بحث حفظ و تقویت و گسترش زبان نیز به عنوان یک عامل اساسی و تأثیر گذار باید مورد توجه قرار بگیرد. و از این رو بر ما بایسته و شایسته است که ادبیات این سرزمین و آیینی تمام نمای آن زبان فارسی را نه برای کنکور، بلکه عاشقانه بخوانیم و بیاموزیم و از آن لذت ببریم و هرگز به خود اجازه ندهیم که تکواژ بازی ها و آرایه سازی های کنکوری، شیرینی زبانی را که روزگاری طوطیان (سخن دانان) خطه ی هند و بنگاله را شکر شکن می کرد، از ما بگیرد؛ و گر نه «من و ساقی به هم سازیم و بنیادش براندازیم.»

حکایت پنجم

کتابی که پیش روی شماست همان گونه که از نامش هویدا است، پنج گنج (بخش) دارد و هر پنج مبحث اصلی زبان و ادبیات فارسی کنکور را در بر می گیرد. به جرئت می توان گفت، پنج گنج کامل ترین و جامع ترین کتابی است که تاکنون در زمینه ی زبان و ادبیات فارسی ویژه ی کنکور تألیف شده است و هدف از تألیف آن صمیمی تر کردن دانش آموزان عزیز با زبان و ادب فارسی و پاسخ به این نیاز که همه ی مباحث مربوط به این درس را به طور کامل و یک جا و در یک کتاب، با شیوه ای نو بیاموزند و دیگر وقت خود را صرف خواندن مطالب پراکنده و بعضاً غیر ضروری ننمایند.

پنج گنج کتاب به شرح زیر است:

گنج اول: این بخش، فهرست کاملی از واژه‌ها و گروه‌های املایی و ترکیب‌های کنایی را در قالب سه درس‌نامه در بر می‌گیرد. از ویژگی‌های مهم و بارز آن، این است که در درس‌نامه‌ی ۱ جهت تثبیت واژه‌ها و معانی آن‌ها در ذهن، هر واژه را به صورت کاربردی و در قالب مثال‌ها و نمونه‌های منثور و منظوم و یا به شکل دسته‌بندی‌های واژگانی آموزش می‌دهد. از سوی دیگر در درس‌نامه‌ی ۲ برای تسهیل در یادگیری صورت املایی واژه‌ها، از گروه‌های املایی با ذکر معنی و یا یکی از روابط معنایی و خویشاوندی آن‌ها یعنی: ترادف، تضاد، تناسب و هم‌خانودگی استفاده می‌کند. هم‌چنین در درس‌نامه‌ی ۳ فهرست کاملی از ترکیب‌های کنایی را - که مفاهیم آن‌ها ضروری است - ارائه می‌دهد؛ این ترکیب‌ها از دو جهت حائز اهمیت‌اند: یکی این که خود آن‌ها به طور جداگانه ارزش سؤالی دارند و دیگر این که به شما کمک می‌کنند تا بهتر مفاهیم بیت‌ها و عبارت‌ها را درک نمایید. در پایان این گنج پرسش‌های تفکیک و طبقه‌بندی شده‌ی چهارگزینه‌ای متناسب با هر درس‌نامه همراه با پاسخ آن‌ها آمده است.

گنج دوم: این بخش شامل ده درس‌نامه است و از آن‌جا که در کنکور از اهمیت فوق‌العاده زیادی برخوردار است، جهت یادگیری و درک آسان‌تر مفاهیم بیت‌ها و عبارت‌ها، چیدمان درس‌نامه‌های این مجموعه بر مبنای شیوه‌ای تازه و ابتکاری و بر اساس ارتباط موضوعی و بر پایه‌ی انواع ادبی طراحی و تنظیم شده است؛ به عنوان مثال، مفاهیم مربوط به ادبیات غنایی و عرفانی (عاشقانه‌ها و عارفانه‌ها) از کتاب‌های ادبیات ۲، ۳ و پیش‌دانشگاهی یک‌جا و در یک درس‌نامه آمده است؛ به همین شکل مفاهیم تعلیمی و دیگر مفاهیم در درس‌نامه‌های جداگانه گنجانده شده است.

درس‌های هر درس‌نامه به ترتیب سال و مطابق با درس شماره‌های کتاب‌های درسی ادبیات آمده است. در هر درس، ابتدا بیت‌ها و عبارت‌های مهم که ارزش سؤالی دارند همراه با نکته‌ها، معانی، مفاهیم و بیت‌ها و عبارت‌هایی که با آن‌ها قرابت و تناسب معنایی دارند، می‌آید و سپس در پایان آن درس، یک و بعضاً دو تست نمونه - که پاسخ آن‌ها در پاورقی آمده است - ارائه می‌شود. یقیناً پاسخ دادن به آن‌ها، در تثبیت معانی و مفاهیم در ذهن‌تان مؤثر خواهد بود. در پایان این گنج، پرسش‌های چهارگزینه‌ای تفکیک و طبقه‌بندی شده آمده است که ترجیح داده می‌شود بعد از خواندن هر درس‌نامه، به پرسش‌نامه‌های مربوط به آن‌ها پاسخ دهید.

گنج سوم: این بخش شامل دو درس‌نامه‌ی قالب‌های شعری و آرایه‌های ادبی است؛ در درس‌نامه‌ی ۱، ابتدا با چند اصطلاح شعری آشنا می‌شوید و آن‌گاه قالب‌های شعری را بر مبنای توضیحات و همراه با شکل‌های هندسی می‌آموزید. در درس‌نامه‌ی ۲، که نسبت به درس‌نامه‌ی ۱، از اهمیت بسیار افزون‌تری برخوردار است، انواع آرایه‌های ادبی را همراه با توضیحات، مثال‌ها و نمونه‌ها فرا می‌گیرید و در پایان نمودار کلی آرایه‌های ادبی را مرور می‌نمایید. در این گنج نیز در هر درس‌نامه تست‌های نمونه و در پایان آن تست‌های تفکیک و طبقه‌بندی شده را همراه با پاسخ‌های آن‌ها می‌بینید که با تمرین آن‌ها، یقیناً تشخیص قالب‌های شعری و پیدا نمودن آرایه‌های ادبی برای‌تان آسان خواهد شد.

گنج چهارم: این بخش به دو درس‌نامه اختصاص دارد؛ درس‌نامه‌ی ۱، شخصیت‌ها و آثار و درس‌نامه‌ی ۲ درآمدها را در بر می‌گیرد. از ویژگی‌های بارز آن، این است که شخصیت‌ها، آثار، درآمدها و دیگر مباحث مربوط به تاریخ ادبیات را به کمک تصاویر، نمودارها و دسته‌بندی‌های موضوعی آموزش می‌دهد که این شیوه منجر به تثبیت مطالب در ذهن‌تان خواهد شد. در پایان این گنج، جهت تمرین بیش‌تر، پرسش‌های چهارگزینه‌ای تفکیک و طبقه‌بندی شده همراه با پاسخ‌نامه، تدارک دیده شده است.

گنج، این بخش از کتاب شامل بیست درس‌نامه است و همه‌ی مباحث زبانی، دستوری، املائی، نگارشی و ویرایشی زبان فارسی ۳ را به جز گروه‌های املائی که همراه با صورت کامل شده‌ی آن‌ها به گنج اول (واژگان و املا) انتقال یافته است - در بر می‌گیرد.

از ویژگی‌های قابل توجه این بخش، آن این است که چینش و تقسیم‌بندی درس‌ها گاه بنابر اهمیت و ضرورت و گاه بر اساس ارتباط موضوعی و یا نقش آن‌ها در تسهیل روند یادگیری پی‌ریزی شده است. در این بخش حتی از درس‌هایی که چندان سؤال‌خیز نبوده و یا اهمیت کم‌تری دارند نیز چشم‌پوشی نشده است. به طور کلی این بخش به شیوه‌ای نوشته شده است که با مطالعه و تمرین مباحث اصلی آن، قطعاً نگرانی شما در زمینه‌ی زبان فارسی برطرف خواهد شد.

بعد از هر مبحث تست‌های نمونه پیش‌بینی شده است و پایان بخش این گنج را پرسش‌های چهارگزینه‌ای تفکیک و طبقه‌بندی شده، همراه با پاسخ‌نامه‌ی تشریحی تشکیل می‌دهد که توصیه می‌شود بعد از خواندن هر درس‌نامه، پرسش‌نامه‌ی پایانی مربوط به آن را خوب تمرین نمایید.

القصة، تمام سعی و کوشش نگارنده بر این بوده است که در نگارخانه‌ی مهروماه‌نو، گنج‌نامه‌ای از مرواریدهای بهامند و تابناک زبان و ادبیات فارسی را به رشته‌ی زیورکشد تا راه‌جویان دانشگاه و شیفتگان این زبان و ادب فاخر را به کارآید و صمیمانه در دل مهرپرور و آیینه‌سان‌شان، رنگ رخسار خوش نماید؛
«تا که قبول افتد و چه در نظر آید.»

در پایان از دل و جان سپاس‌گزارم از:

- ستاره‌ام زهره و روشنای چشمانم سولماز و شهریار که در کنار رنج‌های پنج گنج روزهای سختی را با من سپری نمودند.
- خانم ایراتمنش در زمینه‌ی تایپ و آقایان منصور نوری سرخانی و خانم مهسا رشیددخت که در بازخوانی مطالب یاری‌گرم بودند.

- اصحاب انتشارات مهروماه‌نو به ویژه مدیر محترم آن، جناب آقای احمد اختیاری که با روی گشاده و شکیبایی تمام، زمینه‌ی تألیف و انتشار این مجموعه را فراهم نمودند.
- و دیگر عزیزان و بزرگوارانی که مرا در دستیابی به پنج گنج، یاری‌رسان و رهنمون شدند.

و اما:

از تمامی صاحب‌نظران و همکاران ارجمند، دانش‌آموزان عزیز و خوانندگان گرامی این مجموعه، صمیمانه خواستارم، دریغ نفرموده، پنج گنج را به گوهر نقد و آرای خود زینت بخشند؛ بنابراین خواهشمند است، پیشنهادهای اصلاحی و آرای سازنده و راه‌گشای خود را به نشانی panjganj@yahoo.com ارسال نمایند.

وجودتان سبزینه و شادی‌هایتان دیرینه باد!

رضا اسماعیلی